

СТ А Н О В И Щ Е

**от проф. д.ю.н. Боян Рангелов Станков,
преподавател във Варненския свободен университет
„Черноризец Храбър”, професионално направление 3.6 „Право”**

**по дисертационния труд на
докторант *Елена Пенкова Недялкова***

**на тема:
„*Защитата на свидетеля в наказателното
производство на Република България*”**

**за придобиване на образователна и научна степен „доктор”, професионално
направление 3.6 „Право”**

1. *Елена Пенкова Недялкова* е представила за защита пред научно жури дисертационен труд, разработен от нея като докторант на самостоятелна подготовка в Нов български университет.

Проблемът за наказателноправната защита на свидетелите в процеса е от изключителна важност за ефективното осъществяване на наказателното правосъдие. Усложняването на криминогенната обстановка в страната и сериозните трудности по доказването на престъпленията и тяхното авторство, отдавна изисква преодоляване на познатата до неотдавна система за осигуряване на свидетелските показания като важна част от доказателствения материал във връзка с разкриване на обективната истина. Практиката от последните две десетилетия изобилства с примери на провалени досъдебни и съдебни производства в резултат на пробив в доказателствата в наказателния процес поради страх да се дават показания от свидетели, както и поради противоречиви показания, давани под натиск.

Докторант Елена Недялкова правилно е конструирала тезата си, отчитайки че проблемът „защита на свидетеля” е комплексен – еднакво обхваща въпроси от материалното и процесуалното наказателно право – без наказателноправна регламентация на обществените отношения, свързани със защитата на свидетеля, което е предмет на Наказателния кодекс, процесуалният проблем би бил палиатив. Двете страни на проблема за защитата на свидетеля – материалната и процесуалната – са взаимно свързани.

2. *Елена Недялкова* правилно обособява проблемите, отнасящи се до общата защита на свидетеля, независимо от съществуващата или несъществуващата опасност за него и

тези, отнасящи се до „заstrasения свидетел”, т.е. лицето с качество на свидетел, което е в състояние на опасност поради показанията, които може да депозира или е депозирало по конкретно дело.

Методологически правилно изследването е основано върху дефинициите за „свидетел” и „защитен свидетел” („защитено лице”), дадени в Резолюция за защита на свидетелите в борбата срещу международната организирана престъпност – 95/с 327/04, 23.11.1995 г. По този начин най-точно се предава и връзката между наказателното и Общностното (Европейското) наказателно право. В хода на изследването е проявена прецизност в съобразяване на проблема за защитата на свидетеля с Европейската конвенция за правата на човека, дълбоко залегнали в практиката на Европейския съд по правата на човека. Правото, респективно задължението за защита, се съдържат имплицитно във фигурата на свидетеля.

Свидетелят има право на свободно и независимо от чуждо въздействие депозиране на показания. Това изключва каквато и да е форма на внушаване или оказване на принуда – психическа или физическа. Правото се осъществява обаче и със съответно задължение – да се казва и да не се затаява истината за фактите и обстоятелствата, които свидетелят е възприел. Задължението еднакво се отнася до всички свидетели, които в това си качество дават показания пред съд или пред орган на досъдебното производство от началото до края на процеса. Разгледан във философски аспект, проблемът е до свобода и отговорност. Задължението не се сменя и от свидетели, които имат процесуалното право да не дават показания. Злоупотребата с правото, т.е. потвърждаването на неистина и затаяването на истина пред надлежния орган, прави свидетеля несвободен и е основание за търсене на наказателно отговорност по чл.290, ал.1 НК.

Елена Недялкова е изследвала задълбочено различните хипотези на обвързаност на правата на свидетеля и неговите процесуални задължения: а) правото да си служи с бележки за цифри, дати и други факти (чл.122, ал.1 НПК); б) правото да ползва преводач, респ. тълковник (чл.142 НПК); в) правото да ползва адвокатска консултация, ако смята, че с отговора на поставения въпрос се засягат правата му по чл.121 НПК (чл.122, ал.2 НПК); г) правото на (не е длъжен!) да откаже да дава показания по въпроси, отговорите на които биха го уличили в извършване на престъпление или могат да бъдат уличени в престъпление всички лица, посочени в чл. 121, ал.1 НПК; д) правото на защита (чл. 15 НПК); е) правото да иска незабавна защита, когато са налице достатъчно основания да се предположи, че в резултат на свидетелстването е

възникнала или може да възникне реална опасност за неговия живот или здраве, както и за живото и здравето на останалите лица, посочени в чл. 123, ал.1 НПК и др. Осъществяването на тези права е свързано със съответните задължения на надлежния орган – на органа на досъдебното производство или на съда, или едновременно на всички посочени органи.

Елена Недялкова заслужава признание за анализа, който извършва на релацията „права/задължения на свидетеля – задължения на институциите”, подход, който дава възможност за предложения *de lege ferenda* за осъвременяване правната регламентация на престъпленията против правосъдието. Законодателни решения в областта на защитата на свидетеля, вземани на ограничена плоскост „материално право” и „процесуално право”, без да се отчита дълбоката вътрешна връзка между тях, е предпоставка за тяхната недостатъчна ефективност.

Анализът е пълен: обособени са проблемите относно защитата на свидетеля, защитения свидетел и служител под прикритие с разкриване на особеностите на защитата на свидетелите от трите групи.

Елена Недялкова е обосновала на основата на изследването необходимостта от криминализиране на деяния, които: а) застрашаващи живота и здравето на свидетеля или негови близки във връзка с депозиране на показания; б) свързани с особеното положение на жертви на трафик на хора.

3. Опитът на докторанта като преподавател по наказателнопроцесуално право е дал възможност да се изследват основните и актуални проблеми в областта на наказателния процес, имащи отношение с процесуалната фигура „свидетел”, „защитен свидетел”, „служител под прикритие”. Резултатите от изследването са добра основа за бъдещо усъвършенстване на наказателните процедури.

В тази си част докторската теза има подчертано дидактическо значение за обучението на студентите от специалност „Право”.

4. Към дисертанта може да бъдат отправени и критични бележки най-вече с изследване на проблемите за свидетеля в Особените производства: „Особените правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни” (Глава XXX НПК); „Особените правила за разглеждане на дела, подсъдни на специализираните наказателни съдилища” (Глава XXXI НПК) и др. Особеностите по някои от тези правила произтичат от възрастовите характеристики на свидетеля и, най-

вече от Международните стандартни правила на ООН. Бележките не намаляват стойността на научното изследване.

5. Докторантът има научни публикации, с което е получил признание от юридическата общност.

6. С дисертацията си Елена Недялкова *обогатява съществуващи знания в областта на наказателното право* и насочва към нови изследвания с подчертано теоретично и практическо значение.

Заключение: представеният дисертационен труд *„Защитата на свидетеля в наказателното производство на Република България”* има качествата, предвидени в Закона за развитие на академичния състав в Р. България, за присъждане на образователна и научна степен „доктор”.

С оглед на изложеното и предвид положителната оценка на дисертационния труд, предлагам на Елена Пенкова Недялкова да се присъди образователна и научна степен „доктор” по професионално направление „Право”, 05.05.16 Наказателно право.

Проф. д.ю.н. Б. Станков